

KATARZYNA FRUKACZ

Uniwersytet Śląski w Katowicach
Polska

ROMUALD CUDAK – PORTRET BADACZA I DYDAKTYKA

PROFESOR ROMUALD CUDAK JEST WIELOLETNIM PRACOWNIKIEM NAUKOWO-dydaktycznym Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, absolwentem tejże uczelni, interpretatorem i propagatorem polskiej literatury i kultury, badaczem i redaktorem. W kręgu jego rozległych zainteresowań mieszczą się zagadnienia polskiej poezji XX wieku, interpretacji tekstu, genologii, komparatystyki literackiej i kulturowej, teorii recepcji i odbioru, komunikacji międzykulturowej i glottodydaktyki polonistycznej. Właśnie tym obszarom problemowym poświęcił 3 monografie autorskie, kilkadziesiąt artykułów i szkiców w pracach zbiorowych, liczne książki redakcyjne i tematyczne serie wydawnicze. Pod takim też kątem kształcił przyszłe pokolenia polonistów i młodą kadrę naukową swej śląskiej Alma Mater – od 2011 roku jako kierownik funkcjonującej na Wydziale Filologicznym Katedry Międzynarodowych Studiów Polskich.

W okresie poprzedzającym utworzenie Katedry Profesor Cudak związany był z Instytutem Nauk o Literaturze Polskiej Uniwersytetu Śląskiego. Po ukończeniu studiów podjął pracę w Zakładzie Teorii Literatury, a następnie w powstałym w efekcie jego podziału Zakładzie Poetyki Historycznej i Sztuki Interpretacji. W latach 1988–1992 pełnił funkcję wicedyrektora Instytutu Literatury i Kultury Polskiej oraz Instytutu Nauk o Literaturze Polskiej. W 1991 roku założył wraz z prof. Jolantą Tambor i prof. Ewą Kosowską Szkołę Języka i Kultury Polskiej – jednostkę glottodydaktyczną Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, zajmującą się prowadzeniem kursów i seminariów z zakresu nauczania kultury polskiej i języka polskiego jako obcego. Do 2006 roku Profesor Cudak pełnił funkcję dyrektora Szkoły. W 2004 roku objął stanowisko kierownika Pracowni Badań nad Językiem Polskim i Literaturą Polską na Świecie, utworzonej m.in. z jego inicjatywy i działającej do 2011 roku. W ostatnich latach w powołanej w miejsce

Pracownicy Katedrze Międzynarodowych Studiów Polskich rozwijane są pod kierownictwem Profesora interdyscyplinarne badania z zakresu języka i kultury polskiej w świecie, adaptacji w języku i kulturze oraz glottodydaktyki polonistycznej. Wymienione zagadnienia wyznaczają kierunek wielu analiz badawczych podejmowanych przez Jubilata w ciągu całej jego kariery naukowej – od początku rozwijanej w murach Uniwersytetu Śląskiego.

Właśnie na tej uczelni Romuald Cudak ukończył w 1976 roku filologię polską, broniąc pracy magisterskiej dotyczącej poezji Rafała Wojaczka. Zagadnienia poetyckie Jubilat poruszył również w swej dysertacji doktorskiej pt. *Modele odbioru poezji Skamandra. Casus Wierzyńskiego (1919–1929)*, napisanej pod kierunkiem prof. Ireneusza Opackiego, wysoko ocenionej przez recenzentów i obronionej w 1986 roku. W toku dalszej aktywności naukowej Profesor Cudak kontynuował studia nad dwudziestowieczną liryką polską, czego owocem są autorskie monografie: *Świetopelna trześć dziwostłów. Interpretacje wierszy i szkice o współczesnej poezji polskiej* (1999), *Czytając Białoszewskiego* (1999), a także rozprawa *Inne bajki. W kręgu liryki Rafała Wojaczka* (2004), będąca podstawą do nadania Jubilatowi stopnia doktora habilitowanego w 2005 roku. Stopień profesora nadzwyczajnego UŚ uzyskał z kolei w roku 2012, nie ustając w badaniach poezji XX wieku. Tematy z nią związane pojawiają się w wielu szkicach i artykułach Profesora, publikowanych regularnie na przestrzeni lat w tomach zbiorowych i czasopismach – zarówno polskojęzycznych, jak i zagranicznych. Odczytania wierszy najwybitniejszych rodzimych poetów współczesnych (Barańczaka, Miłosza, Białoszewskiego i Herberta) zawiera ponadto seria „Biblioteka Interpretacji”, redagowana przez Jubilata wspólnie z prof. Jolantą Tambor w latach 1995–2001.

Drugim – po polskiej poezji XX wieku – nadrzędnym obszarem badawczych eksploracji Profesora Cudaka jest tematyka genologiczna. Oprócz autorskich rozpraw jej poświęconych, obejmujących m.in. studia nad poetyką kołędy poetyckiej, w dorobku naukowym Jubilata znaczącą pozycję zajmują antologie tekstów z zakresu genologii literackiej i lingwistycznej przygotowane we współpracy z prof. Danutą Ostaszewską. Wśród prac pod redakcją Profesora należy wskazać również 6 tomów z serii „Literatura polska w świecie”. Są one plonem zainicjowanych przez Jubilata międzynarodowych konferencji naukowych, organizowanych cyklicznie od 2005 roku na Uniwersytecie Śląskim w Katowicach. Poszczególne tomy pokonferencyjne dotyczą problemu recepcji i odbioru polskiej literatury na arenie światowej. To kolejny znaczący wątek poruszany przez Profesora w ramach działalności badawczej i redakcyjnej, będący zarazem przesłanką dla podtrzymywania ożywionych kontaktów z zagranicznym środowiskiem polonistów. Sprzyjają temu liczne wyjazdy Jubilata do czołowych ośrodków polonistycznych i slawistycznych na świecie. Profesor Cudak wygłaszał wykłady gościnne i prowadził zajęcia m.in. na uniwersytetach we Włoszech (w Bari, Neapolu i Rzymie)

i Francji (w Paryżu, Lille i Nancy), w Niemczech (w Berlinie, Lipsku i Halle), Czechach (w Ostrawie i Ołomuńcu) i Kanadzie (w Toronto i Edmonton), a także w wielu innych miastach europejskich, azjatyckich i latynoamerykańskich, m.in.: Bukareszcie, Daugavpils, Dublinie, Mińsku, Lublanie, Lwowie, Kurytybie, Pekinie, Seulu, Skopju, Sofii, Sztokholmie, Tokio, Zagrzebiu.

W ostatnich latach płaszczyzną ponadnarodowej i interdyscyplinarnej współpracy są również wydarzenia naukowe organizowane na Uniwersytecie Śląskim, w których Jubilat bierze czynny udział. Oprócz wspomnianych już konferencji z cyklu „Literatura polska w świecie” należy tu wskazać m.in. VI Światowy Kongres Polonistów „Polonistyka na początku XXI wieku. Diagnozy. Koncepcje. Perspektywy”, który odbył się w dniach 22–25 czerwca 2016 roku w Katowicach. Misję promowania idei polonistyki bez granic realizuje też założony w 1991 roku półrocznik „Postscriptum Polonistyczne” (początkowo wydawany pod nazwą „Postscriptum”), którego współtwórcą, a obecnie redaktorem naczelnym jest Jubilat. Pismo figuruje na ministerialnej liście czasopism punktowanych – w 2016 roku uzyskało 12 punktów. Na jego łamach ukazują się rozprawy krajowych i zagranicznych polonistów oraz przedstawicieli innych dyscyplin naukowych, którzy podejmują tematy oscylujące wokół języka, literatury i szeroko rozumianej kultury polskiej. Część numerów pisma przybiera postać monograficzną – motywami przewodnimi najnowszych wydań były m.in.: polsko-australijskie relacje literacko-kulturowe, studia i badania polonistyczne w Czechach i na Słowacji oraz w Bułgarii, perspektywy glottodydaktyczne, polonistyka wobec nowych mediów, teatr i dramaty polski po 1989 roku. Teksty pokrewne wymienionym zagadnieniom publikowane są także w postaci zwartej w „Bibliotece Postscriptum Polonistycznego”, wydawanej pod redakcją naukową Profesora i prof. Jolanty Tambor. W serii tej ukazały się m.in. tomy referatów wygłoszonych w czasie kolejnych edycji międzynarodowej konferencji naukowej „Adaptacje”, zorganizowanych z inicjatywy Jubilata w latach 2012, 2014 i 2017 przez Katedrę Międzynarodowych Studiów Polskich i współpracujące z nią jednostki. Pokonferencyjne monografie skupiają się na mechanizmach adaptacji kulturowej i transferu kulturowego w literaturze i innych sferach sztuki – nierzadko analizowanych przez pryzmat zagadnień glottodydaktycznych.

Glottodydaktyce polonistycznej, a w szczególności problemowi wykorzystania tekstów literackich w kształceniu językowym oraz socjokulturowym cudzoziemców, Profesor poświęcił osobne szkice naukowe i metodyczne. Aktywność glottodydaktyczną podjął już w początkach kariery, pracując jako lektor języka polskiego na węgierskich Uniwersytetach w Debreczynie (1978–1980) i Budapeszcie (1980–1981). W okresie pełnienia funkcji dyrektora Szkoły Języka i Kultury Polskiej zaangażował się natomiast w szereg inicjatyw popularyzujących proces edukacji polonistycznej obcokrajowców. Uczestniczył w międzynarodowych

unijnych projektach „ModimNet”, „Slavic Network” i „Europodians”, w efekcie których powstały kolejno: multimedialny kurs języka polskiego jako obcego dla frankofonów, program internetowy popularyzujący znajomość języków słowiańskich oraz programy nauczania rzadziej używanych języków europejskich. Profesor Cudak współtworzył też inne multimedialne pomoce glottodydaktyczne: *Głoski polskie* (materiały video do nauki wymowy polskiej), *Grampol* i *Frazpol* (komputerowe programy wspomagające naukę gramatyki i frazeologii polskiej). Był ponadto pomysłodawcą powołania podyplomowych Studiów Kwalifikacyjnych Nauczania Kultury Polskiej i Języka Polskiego jako Obcego, uruchomionych w 1998 roku na poziomie krajowym, a z czasem poszerzonych o edycje zagraniczne. Odbłyły się one m.in. na Ukrainie (we Lwowie), Białorusi (w Mińsku) i Węgrzech (w Budapeszcie), w Niemczech (w Lipsku, Berlinie i Kolonii), Irlandii (w Dublinie) i we Włoszech (w Rzymie). W ramach wyjazdowych studiów podyplomowych przyszłych lektorów języka polskiego jako obcego kształcił także sam Jubilat, prowadząc w Mińsku, Lipsku, Berlinie, Rzymie i we Lwowie zajęcia dotyczące analizy tekstów kultury i wykorzystania polskojęzycznej literatury w glottodydaktyce. Profesor Cudak posiada doświadczenie również w dziedzinie egzaminowania, zdobyte w czasie pracy w ministerialnych komisjach egzaminujących cudzoziemców polskiego pochodzenia, ubiegających się o przyjęcie na studia w Polsce.

Jako członek Międzynarodowego Stowarzyszenia Studiów Polonistycznych oraz Stowarzyszenia „Bristol” Polskich i Zagranicznych Nauczycieli Kultury Polskiej i Języka Polskiego jako Obcego, a także wiceprezes Stowarzyszenia Sympatyków Szkoły Języka i Kultury Polskiej UŚ Jubilat nadal aktywnie angażuje się w projekty związane z recepcją polskiej literatury i kultury poza granicami kraju. Wśród jego najnowszych osiągnięć glottodydaktycznych należy wymienić redagowaną wspólnie z prof. Jolantą Tambor i dr Wioletką Hajduk-Gawron serię „Czytaj po polsku. Materiały pomocnicze do nauki języka polskiego jako obcego”. Wydawane są w niej skrypty z polskimi utworami literackimi, opracowanymi pod kątem rozwijania sprawności językowych u cudzoziemców, a w przypadku edycji zaawansowanych – również szerzenia wiedzy na temat literatury. W serii ukazało się dotychczas 12 tomów, zawierających fragmenty tekstów m.in. Bolesława Prusa, Henryka Sienkiewicza, Marii Konopnickiej, Stefana Żeromskiego, Andrzeja Sapkowskiego, Ryszarda Kapuścińskiego, Stanisława Lema, Zofii Nałkowskiej, Tadeusza Borowskiego, Olgi Tokarczuk, Sławomira Mrożka. Dopełnieniem wymienionych dokonań Profesora są seminaria poświęcone dydaktyce i glottodydaktyce polonistycznej, zorganizowane na Uniwersytecie Śląskim w 2016 i 2017 roku. Ich tematyka koncentrowała się na problemie zastosowania filmu, serialu i literatury jako narzędzi nauczania kultury polskiej i języka polskiego.

Jubilat wykazuje się aktywnością i zaangażowaniem również w zakresie opieki nad studentami i młodymi naukowcami Uniwersytetu Śląskiego. W czasie swej wieloletniej pracy na tej uczelni wypromował licznych licencjatów i magistrów oraz 3 doktorów. W 2006 roku pod jego kierunkiem doktorat o recepcji literatury polskiej w krajach ościennych napisała i obroniła Wioletta Hajduk-Gawron. Profesor Cudak był ponadto promotorem pionierskiego polsko-chińskiego przewodu doktorskiego Li Yinan, która – jako pierwsza Chinka – w 2015 roku obroniła pracę doktorską w Polsce, po polsku i z zakresu literatury polskiej (konkretnie: na temat recepcji literatury polskiej w Chinach). Dr Li Yinan kieruje obecnie Katedrą Języka i Literatury Polskiej na Pekińskim Uniwersytecie Języków Obcych. W roku 2017 stopień doktora nauk humanistycznych uzyskała Katarzyna Frukacz, broniąc przygotowanej pod opieką Profesora dysertacji o przemianach i adaptacjach polskich reportaży książkowych. Aktualnie Jubilat opiekuje się 5 doktorantami: Adamem Antoniewiczem (którego rozprawa dotyczy literatury *fantasy*), Zorianą Czajkowską (piszącą doktorat o Lwowie w twórczości współczesnych pisarzy polskich, ukraińskich i rosyjskich), Adrianą Loidice (analizującą recepcję polskiej literatury we Włoszech), Marią Belonogową (badającą percepcję Witkacego w Rosji) i Zhao Weiting (zajmującą się recepcją twórczości Czesława Miłosza w Chinach).

Profesor Cudak systematycznie rozwija też utworzony w 2013 roku i działający przy Katedrze Międzynarodowych Studiów Polskich kierunek dwustopniowych interdyscyplinarnych studiów, przeznaczony dla Polaków i cudzoziemców zainteresowanych polską kulturą w wymiarze inter- i transnarodowym. Kształcą się na nim przyszli eksperci ds. relacji międzykulturowych oraz transgranicznych w dziedzinie biznesu, dyplomacji, turystyki, publicystyki kulturowej, doradztwa kulturowego i translatoryki. Równolegle, z inicjatywy Jubilata, w ramach stacjonarnych studiów na filologii polskiej Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach utworzono osobną specjalność glottodydaktyczną „Nauczanie polonistyczne wśród cudzoziemców”. Zastąpiła ona wcześniej koordynowane przez Profesora moduły literaturoznawcze na tym kierunku: „Język polski i literaturę polską w świecie” oraz „Literaturę polską w świecie”. Z uwagi na doświadczenie w pracy ze studentami cudzoziemskimi i zaangażowanie w proces umiędzynarodowienia uczelni Jubilat został mianowany pełnomocnikiem Dziekana Wydziału Filologicznego UŚ ds. międzynarodowych studiów polskich.

W uznaniu wieloletnich zasług na rzecz środowiska akademickiego i społeczności studenckiej Profesor Cudak otrzymał znaczące wyróżnienia – zarówno na szczeblu uniwersyteckim, jak i ministerialnym. W 1996 roku został nagrodzony Medalem Komisji Edukacji Narodowej, w roku 2005 – Złotą Odznaką „Za zasługi dla Uniwersytetu Śląskiego”, a w 2013 roku – Złotym Krzyżem Zasługi. Wymienione nagrody stanowią ukoronowanie dotychczasowego dorobku Jubilata – jako badacza i jako dydaktyka. Profesor nie ustaje jednak w wysiłkach podejmowania

kolejnych inicjatyw naukowych i dydaktycznych. Kontynuuje tym samym misję propagowania języka polskiego oraz polskiej kultury w świecie, a także animowania współpracy polonistyki krajowej z polonistykami zagranicznymi.

Dr Katarzyna Frukacz – adiunkt w Katedrze Międzynarodowych Studiów Polskich Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. W latach 2013–2014 wykładowczyni w Szkole Języka i Kultury Polskiej UŚ. Autorka 12. tomu z serii „Czytaj po polsku. Materiały pomocnicze do nauki języka polskiego jako obcego” (2016), książki *Polski reportaż książkowy – przemiany i adaptacje* (w druku), artykułów w polskich i zagranicznych monografiach oraz czasopismach naukowych, a także tekstów publicystycznych i popularnonaukowych zamieszczanych w internetowych serwisach kulturalnych i recenzjach. Zainteresowania naukowe: polski i zagraniczny reportaż literacki, konwergencja mediów, komunikowanie masowe, publicystyka prasowa i internetowa, genologia literacka i dziennikarska.